

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI LAKÁS:

Kulmonostorutca 181. szám.

Megjelen a lap hetenkint 3-szor u. m. kedden, csütörtökön és szombaton délen. Ára évi negyedr 3 ft. 6.
Hirdetési ár: 6 hasábos sorért 1-ör 7 kr., 2-ör 6 kr., 3-ör 5 kr. 6. és minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezelik.
A nyilattér 1. cikknek sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőségben csatlandó.

KIADÓ-HIVATAL:

Középutca, STEIN J. könyvkereskedése.

Politikai szemle.

© Egy felelő fontos eseményt kell előtérbe állítani, s azt nem ajánlhatjuk eléggé olvasóink figyelmébe.

Részünkről nem habozunk eseményeszerű fontosságot tulajdonítani azon ülésnek, melyet a Deák-kör — az országgyűlés többségét képező párt — Pesten f. hó 24-ikén az „Európa” szálloda nagy termében tartott. A megállapodás, mely a tanácskozmányban létrejött, egész világot vet azon álláspontra, melyet az országgyűlés szemben a f. hó 17-ki kir. leirattal szemben — kétségtelentül — elfoglaland, a többé nem marad fenn kétség az iránt, hogy a magyar királyság közvéleményének törvényes képviselője minő irányban s minő ügyrenddel fogja fölvenni újból a tanácskozások s egyezkedés fonalát a korona irányában.

A „P. Napló” szerint a jelen volt nagyszámú tagok óhaját a Deák Ferencz elmondta nézetét a kir. leiratról. Ő azt két részre oszthatóan tartja. Az első rész választ foglal magában az országgyűlés második felirata. A második rész pedig észrevételeket tartalmaz a közügyek iránti javaslat elkészítésével megbízott 67-es bizottmány 15-ös albizottságának közzétett dolgozatára, vonatkozva a többi tartományok és Magyarország közti viszonyokra. Az első részt a f. év mart. 3-ki kir. leirattól különböztetjük el, a mennyiben a második leiratban a korona elfogad némely kívánalmakat, melyeket a martiusi leiratban nem fogadott el. Elfogadja elvben a felelőminiszteriumot és ezt a közügyek elvi megállapítása után életbe léptetni igéri, s ezáltal is kimondja a dualismust; kimondja továbbá, hogy az 1848-ki törvények revisióját már a magyar felelőminiszterium által akarja eszközölni. Azonban mindezen nyilatkozatokat az országgyűlés, mely nem elvet, hanem törvényes jogainak tetteles életbeléptetését sürgeti, kielégítőnek nem tekintheti; vélekedése szerint tehát szükség, hogy az országgyűlés a leirat ezen részére felirattal válaszoljon, melyben tényleges jogfolytonosságot, a pragmatika sanctio teljes és azonnali visszaállítását fogná sürgetni. A leirat második részére ez alkalommal nem felelve, míg a 67-es bizottmány munkálatait be nem fejezte, s a mi ezt illeti — ám-bár a jogfolytonosság tényleg életbeléptetése nincs, szükségessé tartja, hogy a 67-es bizottmány folytassa munkálkodását, mert ha a ház a mart. 3-ki leiratra, mely a jogos kívánalmakat megtagadja, ezen bizottságot kiküldendők, s a közügyek iránti javaslat elkészítésével megbízandók találta, e határozat most következetlenség nélkül meg nem változtatható. Végül a felirat alakját illetőleg óhajtaná, hogy a rövid legyen, s annak szerkesztése egy külön kiküldendő bizottságra lenne bízandó, mert e munkával a 67-es bizottság nem megbízható. A ház ezt azért küldé ki, hogy a közös viszonyok iránt tervezetet készítsen; ezzel a ház jövőbeli határozatát nem kötötte le; ha majd ezen munkálata tárgyalás alá lesz terjesztve, teljes jogában álland az e felelő tanácskozába belebocsátkozni, vagy — ha ezt tenni nem akarja — a tárgyalást félre tenni. Most azonban szükséges, hogy e bizottmány munkálata folytatására utasítsassék; szükséges ez azért is, hogy ez érdekében a közvélemény és a ház véleménye alakulhasson, s a majd előállítandó dolgozat mindkettőnek tájékozási kulcsot szolgál-tasson. E nézeteket a tanácskozmány tagjai általános helyesléssel fogadván, a pártmegállapodás a leirat tárgyalását illetőleg ez értelemben mondatott ki.

Ezek után nagyjában legalább tájékozva lehet mindenki, fenn, mint alatt egyiránt, hogy mit várhat az országgyűléstől.

A külföldi lapok közül többen foglalkoznak ugyanezen kérdéssel, s többek közt az „Opinion Nationale” — tudunkkal Napoleon herczeg lapja — úgy a bécsi kormányt, mint a magyar országgyűlést inti, hogy mindketten az engedmények legszélső határáig menjenek. Figyelmeztet, hogy Oroszország fenyegetőleg készülődik Austria kapui előtt. A szakadás vagy csak antagonismus is Magyarország és Austria közt legkevésbé sem teremne jó gyümölcsöt a szabadságra nézve. E viszony sok időkre paralyzálná a bécsi kabinet nemes törekvéseit, melyeket a szabadság pályáján tanusít.

A „Moniteur” egész tárgyilagossággal szól a nov. 17-ki kir. leiratról, s annak tartalmát ismerteti.

Észleletek az utóbbi hadjáratról.

I.

Kéziratszerző, 1866. november.

Ha a történelmet olvassuk, úgy találjuk, hogy 1742 és 1756 között, Austria huzamosabb ideig háboruzott Siléziáért Poroszországgal, a mint továbbá olvassuk, ezen háború nagyobb részint Csehországban folyt le. ott végeztettek be, de Austria kárára.

Ha a jelen 1866-iki hadjáratot tekintjük, s a Nagy Frigyes király idejében történetekkel összehasonlítjuk, azt hinnők, hogy mind a két fél, az akkori hadjáratokat betanulta, és most csak nagyobbserűleg ismételte; de mi még szembevetünk az, hogy akkor úgy mint most, mihelyt Poroszország Austriával hadba bonyolodott, abban a helyben Saxoniát elfoglalta, mert Saxonia akkor is, úgy mint most, vagy nyíltan, vagy alátomosan, Poroszországnak ellensége volt.

Hogy Nagy Frigyes idejétől fogva a tactica, fegyverkezés és hadjárási mód nagyot változott, az tudva van, a stratégia azonban mindaddig nem változhatik, míg a tájakok nem változnak, a hadvezér feladata tehát az, hogy a csatátért (terrine) cél-szerűen felhasználja.

A lefolyt hadjáratról ámbár burkolva, de mégis féligmeddig a német hírlapok kimondották véleményeket s ítéleteket; véleményét ugyancsak lehet is mondani, de ítélni nehéz, mert a ki ítélni akar, annak a had-tani tudományokban, a megítélendővel vagy egyenlőnek, vagy többnek kell lenni; én is tehát a sok előfordult véleményekre, csak ellenvéleményemet vagyok bátor leírni.

A legelső mire tekintenünk kell, a had-sereg, s azoknak minémisége. Az osztrák seregről tudjuk, hogy különbféle nemzetekből áll, de azt is hozzá tehetjük, hogy a hányféle a nemzet, annyiféle a gondolkodásmód. Ezen különbféle nemzetekben szükséges lett volna egy közös érdek gerjesztési, mely azonban a belviszonyok következtében hiányzott.

Mi a harcoképességet illeti, abban hiány nem volt, de volt egy nagy a fegyverkezésben. Ezzel szemben nézzük a porosz sereget. Ez egy tömör német, nagyobbbrészt mivel nép, lelkesülve hazáért s egy nagy Német-országért, ezenkívül a harcoképességben egyenlő, de a fegyverkezésben túlnyomó az osztrák sereg; így hát a phisicai erő egészen, az erkölcsi erőnek pedig legfontosabb része, a poroszoknál volt.

Minékutána a két sereget rövideden érintettük, nézzük már most a harczteret Cseh-országot, hol a harc kezdődött, s a legfontosabb események előfordultak.

Ha a földabroszra tekintünk, úgy találjuk, hogy ez ország hegyláncolatoktól körül vett kört képez, melyben az osztrák fővezér a sereget úgy állította fel, a mint a természet parancsolja, t. i. ő a szorosokat elállította, s ennél többet nem tehetett.

Az ily módon alkotott országoknál az az előny, hogy a támadó ellenségnek erejét, gyengébb sereggel is meg lehet törni, a hátrány pedig az, hogy ha a szorosokba megtört ellenséget követni kell, egy egész új hadműködési alapot kell teremteni, mi nem a kis feladatok közé tartozik.

A támadó félnél ellenben az a haszon, hogy ha beronthat, s elég ereje van, a közben lévőnek hadműködési vonalait mindinkább összeszorítja, s ennek következtében vagy az országból ki kell vonulni, ha ellentállásra elég erő nincsen, vagy az ellenség több csapások után egy alkalmas helyt megszorítja és fegyver letételre kényszeríti.

Erről a hadsereg felállításáról különbféle véleményeket olvastam, t. i. az egyik oda nyilatkozott, hogy: „Miért maradt Csehországban, miért nem nyomult elé porosz Siléziába?” Igaz, hogy a stratégiának egyik alapelve az, hogy az ellenséget meg kell előzni, s a harczteret az ellenség földére kell játszani, részint helyfoglalási, részint élelmezési okokból, igen de erre hosszas „ha” és „de” feleletek vannak. Egy fővezérnek, minekelőtte még táborozni kezd, ismerni kell az ellenfélét úgy, mint magát, tehát tudja, hogy kivel van baja, mikor az ellenség földjére lépik. Ez azonban nem elég. Néha még ezen kívül tudni kell, hogy abban a tarto-

mányban, melybe be akar lépni, mi van a hámbárban és kamarában, tudni kell az iga-vonó és vágómarháknak számát, és hogy ezekből mennyit használhat el, hogy a föld-népet ne terhelje? Ösmerni kell továbbá a nép jellemét, hogy harczias-e vagy ninc? és hogy rokonszenven van-e vagy ninc? ha a fővezér ezekre nem ügyel, megtörténhetik, hogy a határszélén átlépve csipkébe lépik, úgy mint a francziák 1812-ben, mikor Moszkáig előnyomultak volt.

Mint tudjuk, Poroszországban a 20 éves-től fel a legöregebb emberig, minden egyes-nek szolgálati idejét be kell végeznie; ha tehát az osztrák fővezér felteszem átlépik Siléziába, s a poroszok szinleges visszavonulását vagy 5 mföldnyire az országba becsal-ják, s ekkor az első veszteség után egye-sülve a földnépével üldözni kezdik, s míg a csehországi szorosokhoz jutott volna, tán serge se lett volna: nem méltán vádolnák-e a fővezér azzal, hogy nem tudta kivel van baja.

En részünkről azt mondom, hogy az osztrák fővezér igen bölcse cselekedett, hogy ezt a védállást Csehországban elfoglalta, mert ezáltal bebizonyította, hogy jól tudta kivel van baja. Más egy országba belépni, de meg-int más győztesképp lépni be; s így igen jó volt, hogy a Siléziába való előnyomulás elmaradt.

Egy más vélemény a volt, hogy: „Miért nem nyomult az osztrák seregnek egy része Saxoniába, holott Drezdában várva várták a bevonulást?” Azt hiszem, de hiába, a stratégia így szól: „Az operationalis lineát erősen kiterjesztetni, vagy egy csapatot (troupe) a hadművelati vonaltól erősen eltávoztatni veszedelmes, mert az első esetben, az ope-rationalis vonalat az ellenség keresztül ront-hatja, a második esetben pedig a csapatot elvághatja.

Felteszem, hogy Saxoniában osztrák részről egy kemény hadtest előnyomult, s a saxoniai sereggel egyesült volna, a poroszok-nak ezekkel nem is lett volna szüksége csatázni, mert a hogy a szorosokon Cseh-országba benyomultak volna, a Saxoniában levő csapat is kénytelen lett volna nyakra-főre visszavonulni, de valjon képes lett volna-e a főszereggel egyesülni? Vegyük a föld-abroszt kezünkbe és tekintsük meg, hogy hol fekszik Drezda, és hol van Csehország-nak határa s akkor talán elmondhatjuk, hogy ily körülmények között Saxonián nem lehetett segíteni?

A hírlapokban még egy vélemény volt, t. i. az, hogy: „A balsors, mely az osztrák sereget találta, abból eredett, mert az osztrák fővezér a szövetségesek közreműködésére számított.”

Hogy egy közös stratégiai tervnek létezni kellett, azt tagadni nem lehet; de a fővezér azt is tudta, hogy a szövetségesek sokat ígérnek és keveset tartanak. Hogy ő tehát a szövetségesekbe nem bízott, mutatja a sereg felállítása Csehországban, mert ha remélhette volna az egyesülést és közreműködést, akkor a balszárnyát másképpen kellett volna felállítani. Továbbá a Hallénál felállított porosz hadtestnek feladata éppen az volt, hogy az egyesülést meggátolja, de azt is tudjuk, hogy a poroszok minden egyes szövetségest, a hogy csak megmozdult, vil-lámgyorsasággal megtámadták és megse-misítették; ennek következtében az osztrák fővezér a szövetségesek közreműködésére nem számíthatott, s a balsors, mely a sereget találta, nem ebből eredhet.

Lapszemle.

A „Wien. Journal”-nak írják Pestről, hogy a királyi leirat által a Deák-párt helyzete lényegesen megváltozott, minután a kormány, nagyban és egészben a Deák-féle elaboratumhoz csatlakozik. Ezáltal a Deák-párt biztos támpontot nyer az extrem pártok ellenében. Azon föltevés, hogy a Deák-párt a kormány támogatása folytán inkább még erősíteni fogja erejét: csak üres fecsegés. Végül nagy eredmény az, hogy a leirat által az országgyűlés világosan megismeri a kormány programját. A képviselőtest most már tudja, mit tűzött ki a kormány szilárd célul, s az ország-gyűlés van a sor, a nyújtott kezét barátságosan fogadni.

„Ezen nézetek előbb-utóbb érvényre emelked-nek, ha mindjárt addig sok zajt is kell legyőzni, s ha tán kezdetben a pessimisták iránya kerülne is felszínre. — Mindez semmit sem változtat a dol-gon, mert füst nélkül nem éleszthetünk lángot. Azt hisszük, nem eszalódnak, hogy nem sokára a tel-jes egyetértés napját láthatjuk az egre felszállni.”

— A „Wiener Journal” szintén egy hosszab-cikket hoz a magyar országgyűléshez intézett kir-leiratra vonatkozólag.

„A független európai sajtó — ugymond — már előbb saját jóindulattal magára vállalta azon hiva-tást, hogy a magyarországi mérsékelt pártnak szí-vére kösse azon roppant felelősséget, melyet vál-laira vesz a jelen és utókor előtt mostani határo-zataiért. Hazája sorsa most talán századok kezé-ben van. Oly fejedelem ül a trónon, ki semmire sem törekszik inkább, mint arra, hogy az egész birodalom szilárd szervezését a Magyarországgal belső béke helyreállítása által teljessé tegye. Oly ministerium áll fenn, melynek főügyekezete az Uralkodóval azonos.

Azon elhatározás létezik, a lehetőknek legszél-ső határáig menni, hogy Magyarországnak elég tétessék. Semmi sem kívántatik, mint mulhatlanul az, a mi Magyarországra nézve éppen oly jótékony, mint az egész monarchiára nézve, hogy az egyez-ség helyreálljon. Ugy hisszük, hogy egy magyar államférfi sem fogja, ki e nevet megérdemli, szem-elől tévesztetni, hogy mily szüksége van rendezett politikai állapotokra a magyar nemzetnek is, s mily óriási a feladat, melyet az ország határain belül teljesítenie kell. Azon események, melyek tizen-nyolcz év előtt bekövetkeztek, nagy szakadásokat vontak maguk után saját országában. Magyarország különböz nemzetségei egymás mellett haladnak, de még nem egymással.

Csak a koronával teljes egyetértés helyre-állítása után, csak a koronázás megtörténte után fogja Magyarország a maga összes törzseit egye-ségesen egybefoglalhatni s nagy céljait elérhetni, melyekre belül törekednie kell. Mi, ellentétben egy ismeretes államférfi nézetével, nem titkoljuk, hogy a várakozás nem szolgálna nekünk elégtétellel s előnyül, s hogy nem fognak a magyar ügyek el-harcoltatását tettett egykedvűséggel túrni. De egyszersmind azon meggyőződésben vagyunk, hogy a várakozás Magyarországra nézve is épp oly vé-gzeteljes lenne, mint reánk. Mert e kérdés nem fogna ott megállni, a hol most van. S nem fogná a fonalat, ha elszakítottánk, tetszés szerinti csat-lakozás végett elég mulva volt helyre hagyni. Nem; az állam sürgető szükségei a bevárás lehetlenné tennék, változott cselekvésre készítenének; Magyar-ország s óhajainak ellenei ügyekezzenek ekkor azok helyére lépni, kik most őszinte barátjai.

A három pont, melyeket a királyi leirat fő-ügyeknek jelöl ki, olyan, melyre nem igen lehet ellenvetést találni, — folytatja a „Wien. Journ.” — Köztudomáslag Magyarországnak sajátképp érde-kében fekszik, hogy ne hagyjon maga közt s a többi birodalom közt vámsorompót. Ha ez az eset áll, úgy természetesen hasonló alapelveken kell rendeztetni a vámügynek, az indirekt-adóknak, mint szintén az államgyedárusági ügynek is. Hogy Au-ustria javára csak egy egységes hadsereg, egy egy-séges hajóhad állhat fenn, azt elvitathatlannak te-kinthejtük, ugyszintén, hogy az államkölcsön és hitelügy nem nélkülözheti az egységes tárgyalást.

Ha a magyar országgyűlés kijelenti, hogy ez elveket elvileg egyetért, úgy a magyar kérdést csaknem befejezettnek tekinthejtük. A felelős mi-nisterium akkor rögtön kinevezethetik s annak közreműködése alatt elővethetik az 1848-iki tör-vények revisiója.

Ha a magyar országgyűlés oly előzékeny szellemben fogadja a egy. kir. leiratot, mint a milyenben kibocsátott, egy csapással megszün-nek belső zavaraink. A Lajthán innen a legjobb hazafiak szívei a Magyarországgal való benső egyez-ség felé hajolnak, mely mellett ez teljes nemzeti kielégítést találja. Szívesen, teljes meggyőződésből meghagyják Magyarországnak jogát és saját intéz-ményeit, föltéve, hogy nem szegül azon föltételek ellen, melyek nélkül az egész birodalom nem tar-thatja meg állását, melyet Magyarországnak is épp úgy, mint a többi részneknek javára soha föl nem adhat és el nem hagyhat.

— A zágربی „Pozor” a regnicolaris köldött-ségek működéséről így nyilatkozik:

„A horvát országgyűlési küldöttség eljárásának alapjául szolgált az 1865. évi 42. törv. cikkely. Ezen cikkelyben a következők foglalvák: 1) A háromegyet királyság kaposa Magyarországgal jogilag megegyezik 1848-ban. 2) A háromegyet ki-

ráltság területének megállapítása. 3) A három megye királyság államjogi közössége Magyarországgal. 4) A három megye királyság autonómiaja. A magyar országgyűlési küldöttség mindenekelőtt kijelenté, hogy el nem ismerheti az 1861. évi 42. cikkely alapját, mely szerint Magyar- és Horvátország között minden jogi kapcsolat szétszakított volna, kivéve, hogy a király ugyanazon koronázással Magyar- és Horvátország királyává válik. A magyar országgyűlési küldöttség eljárásának alapjául vette a magyar országgyűlés utasítását, saját meggyőződését és a pragmática sanctiót, a magyar korona alatti tartományok ezen alaptörvényét. — A magyar küldöttség készen nyilatkozott a régi viszony megváltoztatására, de új szerződésre lépni nem tartotta sem célszerűnek, sem megengedettnek. Továbbá a külön koronázási okmány kiállítását is fölöslegesnek és lehetetlennek tartotta, kérve egyszerűen, hogy magyariztassanak meg a cikkely e szavai: „a nemzet szabad akaratából koronázandó”; mert az könnyen meg is tagadható, a mi a szabad akaratától függ: a pragmática sanctio szerint pedig a koronázás meg nem tagadható oly uralkodónak, kire a korona öröklés útján szállott, ha másként a törvényeknek eleget tett. Végre az említett küldöttség kívánta tudni az 1861. évi 42. cikkelyben említett közös és külön jogok közelebbi meghatározását. A három megye királyság határait illetőleg a magyar küldöttség kinyilatkoztatta, hogy az 1848 diki év utáni időszak nem vehető kiindulási pontul, mert ellenkezik az alkotmányos jogokkal, és elévült felvilágosítást kért a fölött, valjon az érintett cikk mit ért Horvátország területi és virtuális jogai alatt, melyeknek elismerését követeli Magyarországtól mindenekelőtt. A küldöttségre vonatkozólag a küldöttség felvilágosítást kívánt szerezni magának az iránt, mily ügyek volna az azok, melyek miatt a 41. cikkely szerint közös törvényhozásnak és közös legfőbb igazgatásnak kellene létrejönnie, és az autonomia alatt oly autonomia érthető-e, mely kizár minden kapcsolatot és érintkezést Magyarországgal.

A három megye királyság országgyűlési küldöttsége ezen kérdésekre válaszul adá: hogy Horvátország, a mióta Magyarországgal közös uralkodóval bír, mindig a magyar korona alatti királyságnak tartotta magát. De ezen uralkodói közösségnek nem okvetlen kifolyása egy ugyanazon inaugurális diploma, egy ugyanazon törvényhozás és kormányzat. A korona közös voltából csupán csak az következik, hogy a koronázás egy szertartással menjen végbe, t. i. hogy a közös uralkodó egy ugyanazon időben Magyar- és Horvátország királyának koronáztassék meg. Ez pedig oly feltevéssel jár, hogy a király az illető koronázások gyűléseivel egyezkedésre jött. Ezen községekben a koronázási okmányra nézve következik, hogy azok tényleg külön tartalmúak nem lehetnek, habár külön-külön adatának is. E szavak pedig „a nemzet szabad akaratja szerint” vonatkoznak magára a koronára és a koronázásra, nem pedig az uralkodó személyére. A korona közösségéből nem következik egyszerűen az egy s ugyanazon törvényhozás és kormányzat. Ennek tanubizonyossága a múlt, melyben különböző időben különböző kapcsolatok léteztek, a personalis, egész a reális unióig, de azért a közösség meg nem szűnt, még a pragmática sanctio után sem. E végett semminemű sérelem sem követtetik el, ha most újlag szerződésileg rendeztetnének a Magyar- és Horvátország államjogi viszonyai. Hor-

vátország egy ugyanazon törvényhozással bírván Magyarországgal, e viszonyból magyar-horvát államjog is keletkezett. E végett az 1861-kori országgyűlés is nyilatkozott, hogy Horvátországot illetik mindazon államjogok, melyek gyakorlatában volt Magyarország 1847-ik év végéig. Az országgyűlés ezzel azt akarja mondani, hogy a három megye királyságának ezen jogokkal kell bírnia egy harmadik irányában, habár a közös törvényhozási viszony meg is szűnt Magyarországgal. A három megye királyság viszonyba lépett Magyarországgal összálamléteének elismerése mellett, és ámbár időközben egyes részek az anyaországtól estek, ezen részek mégis csupán Horvátország által jöhetnek a közös korona alá. De a három megye királyság szorosabb viszonyában is Magyarországgal Horvátország külön állami életet élt. A korona és Magyarországhoz viszonyai külön rendszerek által rendezték, melyeknek összessége a három megye királyság állami jogát képezte.

A három megye királyság 1848-ki országgyűlése azon véleményben volt, hogy az 1848-ki magyar törvényekkel sérelem ejtetett a három megye királyság állami összlete és autonómiaján. E végett ezen országgyűlés kimondá határozatilag egy új viszony létrehozását. Az 1848-iki hadi események tekinthetbe vétele nélkül is a Magyar- és Horvátország közötti viszony szétszakított, egy részről az 1848 diki magyar törvények, más részről pedig a horvát országgyűlés határozata által; mindezek alapján a három megye királyság országgyűlése bátran kimondotta, — hogy Magyar- és Horvátország között jogilag megszűnt minden államjogi viszony.

Végre a küldöttséget illetőleg a horvát országgyűlési küldöttség kijelenté, hogy ezek mindaddig nem alapíthatók meg, míg a magyar korona államjogi viszonyai az összbírodalom irányában nem rendezték. De előleg is már kimondhatjuk, hogy a politikai, törvénykezési, egyházi és iskolai ügyek, az azokra vonatkozó budgettel együtt, nem lehetnek a közös törvényhozás és kormányzat tárgyai.

Nemzetgazdasági rovat.

A november 22-ki gyümölcs-izlelésen következő alma- és körte-nemek voltak bemutatva: Veress Ferenc természetmennyei: Leckerbetti, nyomult hosszudak alakú alma, mely habbelce által ki nem tűnik is, de mert bőven termő s szép piacos külsejű gyümölcs, gazdasági szempontból természetesen ajánlható. A másodrangú almák sorába állítható. Nelguin alias Bréda reinette, nagyon jóízű, kellemes csukrosságú, szép gyümölcs, — hús még kissé kemény, de hova tovább mind olvadékonyabbá fejlődik, minden évben gazdagon szokott teremni. Az első rangú almák sorában áll. Orleansi reinette, zamatos jóízű, gazdag cukortartalmú, eléggé leves és olvadékony húsú, jól termő elsőrangú alma. Reinette des memnonistes, bengeralakú, bőven termő, az idén se fergesedett, ép, egészséges természetű, kitűnő zamatu és édesed izű, jó alma, melynek összegzően alig észrevehető, kellemes borsavany ümlik el. Minden tekintetben elsőrangú. Arany peppin, apró, de más összességű jó tulajdonságainál fogva jeles; ez elsőrangúak sorában ismeretes alma. Epin d'hiver, nedvtartalmú, olvadékony és csukrosság tekintetében kielégítő, de zamatiányt szenvedő másodrangú körte. Die wahre bonne Louise, olvadékony s gazdag nedvű, de kevés

zamat és csukor tartalmú, szintén csak másodrangú körte. St. Germaine, elegendő nedvű és csukrosságú, de nem eléggé olvadékony, másképp jóízű, a második rangnak sorában ismeretes körte. Forellen birne (pisztráng körte) remek külsejű, az elsőrangúak sorában is kitűnő körte, mely zamat, iz, olvadékony, nedv, röviden semmi tekintetben se hagy kívánni valót hátra. Tiszta László természetmennyé. Bezi Vait, kiaded, kissé szívós húsú, másképp jó édes izű, másodrangú körte. Fülely István természetmennyé. Clairgeau, szép, nagy, olvadékony, jó édes izű, leves, első rangú körte. Az értekezlet megbízásából közli Aschermann Ferenc, titkár.

A kereskedelmi- s népgazdasági minisztérium és a hadügyminisztérium rendelete 1865. nov. 5-ről, (kivonat.)

Az 1866. mart. 17-ki rendeletben (bir. törv. lap 40. sz. 5. §.) az 1866. febr. 3-diki legfelsőbb elhatározással további tíz évre engedélyezett versenyzési császárdíjakért pályázásra vonatkozólag előadott külön határozatok (előterjesztvények) a ló futtatási központi bizottmány egyetértésével, és — a mi az első császárdíjakért versenyzést illeti, az 1866. aug. 20-ki legfelsőbb elhatározás értelmében — a birodalmi egyes öt versenyerőre nézve, a következő három évi (1867, 1868, 1869.) időszakokra akképp állapítottak meg, a mint következők:

E. A kolozvári versenytér számára, július végéig.

I. Császárdíj, első osztályú, 500 db. cs. kir. austr. arany, minden országbeli mén- és kanczalovak részére, korműködés nélkül, három évtől felfelé, mely lovaknak azonban oly austriai alattvalók tulajdonának kell lenni, kik a birodalomban állandó lakhelyvel bírnak. Tét 150 ft, bánat 75 ft, azonban csak 40 ft a bánat, ha az a futás előtt egy hónappal bejelentetik.

A ki lovat egy évesül nevezi, ez esetben csak 20 ft bánatot fizet.

Távolság: 3 angol mérföld.

Teher: 3 éves lovakra . . . 95 font,

„ 4 „ „ „ „ 110 „

„ 5 „ „ „ „ 115 „

Kanczakra 3 fonttal kevesebb.

Angol-, Franciaország- és Amerikában született 12 fonttal több, minden más külföldi lóra 7 fonttal több.

3000 a. é. ft. nyereségösszeg nyerőjére 5 fonttal több, két vagy több ily díjösszeg nyerőjére 8 fonttal több.

Egy évesekül nevezett, belföldi és egy évesekül be is hozott lovakra 5 font, két évesekre, éppen így nevezettekre 3 font teherkönnyebbités.

Első évük betöltése előtt, tehát a következő év jan. 1-je előtt születésük után behozott csikókra csak 3 fonttal több.

A második ló a tét- és bánatpénzek felét kapja. — Nevezetoi, mint eddig.

II. Császárdíj, második osztályú, 300 db. cs. kir. austr. arany Erdélyben született és nevelt minden lóra, korműködés nélkül.

Tét 100 ft, bánat 50 ft, azonban csak 25 ft bánat, ha az a futás előtt egy hónappal bejelentetik.

Teher: 3 éves lovakra . . . 95 font,
„ 4 „ „ „ „ 110 „
„ 5 „ „ „ „ 115 „
Egy I. oszt. Császárdíj nyerőjére 5 fonttal több,
két vagy több ily díj „ 8 „ „
egy II. oszt. Császárdíj „ 3 „ „
két vagy több ily díj „ 5 „ „
Távolság: 2 angol mérföld.
A szabályok az eddigiek.

B. Wüllerstorff, s. k.
B. John, s. k.

A kereskedelmi- s népgazdasági minisztérium és a hadügyminisztérium rendelete 1866. nov. 5-ről, (kivonat.)

az állampénztárból jó hágólovak tartásáért engedélyezett lótenyésztési jutalmak és segélyezések elosztására vonatkozólag, az 1867, 1868, 1869. években; (érvényes az egész birodalomra.)

Az 1866. mart. 17-ki rendeletben (bir. törv. l. 41. sz. 2. és 7. §§.) az utólagos hirdetmény részére fenntartott további határozatok, — névszerint az egyes országokban jó magán hágómének tartásáért az állampénztárból engedélyezett lótenyésztési jutalmak és segélyezések elosztása végett versenyállomásokra vonatkozólag — a közelebbi három évi időszakra (1867, 1868, 1869.) következőleg állapítottak meg:

14. Erdélyben a ráeső tenyész-jutalmak kiosztása, évi 365 db. arany őszletben, az 1866. mart. 17-ki rendeletben kiszabott határozatok szerinti, a következő pályázati állomásokon fog történni:

1867-ben: Besztereczen, N. Enyeden, Segesvárott és S. Szt. Györgyön;

1868-ban: Dézs, Maros-Vásárhely, N. Szeben, Brassóban;

1869-ben: Kolozsvárt, Szász-Régenben, Déván s Sz. Udvarhelyen.

A jó magán hágómének tartásáérti segélyezések kiosztása, évi 200 darab arany őszletben évenként a tenyészjutalom kiosztásokra kijelölhető állomások közül kettőn történik, még pedig: 1867-ben: N. Enyeden és S. Szt. Györgyön; 1868-ban: Dézs és N. Szebenben, s 1869-ben: Kolozsvárt és Sz. Udvarhelyen.

A hol ugyanakkor s ugyanazon bizottmányok által, melyek a tenyészjutalom kiosztásokra állítottak fel, a segélyezési díjak is, még pedig a fellebb említett két állomás mindegyikén évenként két-két 30, s két-két 20 arany, összesen 200 aranyból álló díj jutand kiosztásra.

A magán hágómének tartásáérti segélyezések odaítélésénél, a tenyészési jutalmak odaítélésénél érvényben levő azon elvtől, miszerint a nagy földbirtokosok osztályából lótenyésztők (a ménestartók) kizártnak, el lehet térni akkor, ha constatirozatik, hogy az ily díjakkal részeltetendő nagy földbirtokosok, az illető tenyészcsodörnek magán hágátásai átengedéseért nem hajtottak be magasb hágátási illeteket, a kincstári hágó-csodörök használatáért meghatározottakkal.

— A brassói czéhek az iparszabadság megszorításáért folyamodtak, többi okok között felhozván, hogy az iparszabadság behozatala óta a tömördek vagyonbukás mindegyre elharapózik; a brassói portéák eddigi jó hírneve pedig a sok kontármunka által a dunafejedelemségi piaczokon töltre silányítottak.

— A „P. N.” egy bécsi levelezője a magyar borászat legérdeműsőbb hősét következő

nyad, Sclavoniae, Liptoviae et Oppuluae Dux, regnorum Dalmat. Croat. et Sclavon. Banus ect.

VI. Supplicatiokra írt választételek igaz páriái.

VII. Inventarium universorum Bonorum, tam mobilium, quam immobilium ad arcem V. H-em pertinentium.

Legtökéletesebb leírása a vajda-hunyadi várak; útmutatása után — bár nagy fáradsággal — de nincs az a fülsé, melyet meg nem lehetne nevezni s rendeltetését nem tudni. Épp ezért dr. Arányi munkájában egészen közli.

En, mint tudomány-történelmi adalékot, csak azon könyvek lajstromát irom ide, melyeket az „asszonyok házában” találtak az inventálók:

Istvánfi historiája.
Historia de animalibus.
Historia Constanti Nopolitana.
Anatomiae Institutiones.
Centuria Medaldi.
Logica Peripathetica.
Corona Martyrum.
Jocosa seria Melandri.
Sortica....
Gustavus Adolphus magyar historiája.
Liber Poligraphiae.
Continuatio Austriacae austeritatis.
Gróf ur (t. i. Tököli) exercitiümös könyve.
Explicationes Rhetoricae.
Praxis pietatis.
Váradi öreg biblia.
Disputatio phylosophica.
Az ur (Tököli) Diariumai annor. 1676, 77, 78, az magyar dolgokról és magáról.
Páriás könyv, melyben vannak némely missilis levelek páriái.
Templomba való váradi nyomtatások.

(Folytatjuk.)

TÁRCA.

Lapok úti tárczából.

Lukács Bélától.

(Folytatás.)

V.

A Habsburgok — egykori — czime. Egy régi könyv. Gr. Theökeölyi Imre utasításai és udvartartása.

Vajda-Hunyadon a tisztes családnál, hol szállva voltam, egy régi, gyönyörű kiállítás diplomát láttam. Bár nem valami nagy ritkaság, az adományozó címét kiírtam belőle, mely itt következik:

Carolus sextus, divina favente Clementia electus Romanorum imperator semper augustus, rex Germaniae, Castellae, Aragoniae, Legionis utriusque Siciliae, Hierusalem, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, Navarrae, Brantiae, Poleti, Valentiae, Galliciae, Maioricarum, Hysspalis, Seviliae, Sardiniae, Cordubae, Corticae, Murciae Bionis, Ulgabriae, Algeirae, Gibraltaris, Insularum Canari, nec non Indiarum Orientalium et Occidentalium ac terrae fmae Maris Oceani et Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Mediolani, Hyriae, Carinthiae, Carnioliae, Limburgi, Lucemburgae, Geldriae, Wirtembergae et Jeckae superioris et inferioris Silesiae, Calabriae, Athenarum et Neopatriae, Princeps Svetiae, Cataloniae et Asturiae, Marchio sacri Romani Imperii supra Anasum, Burgoniae Superioris et inferioris Lusitaniae, Comes Hapsburgi, Flandriae, Tyrolis, Barchinonae, Ferrecti, Kyburgi, Goritiae et Arthetiae, Landgravius Alsatie, Marchio Oristani, Comes Goziani, Namurci, Ropsilionis et Ceritauiae, Dominus Marchiae, Slavoniae,

Portus Naonis, Biscajae, Monnae, Sahnarum, Tripolis et Merhinae ect. ect. ect....

Ez volt egykor czime... és hatalma is a Habsburgoknak; azon Habsburgoknak, kik hatalmak culminatióját V. Károlyban érték vala el, kinek birodalmában a nap soha le nem nyugodott. A törtenésnek, kinek majdan azon szerep jutand, hogy ez elősorolt czimek koronkénti apadását, a roppant hatalom megtörését, s a Habsburgok fokonskénti hanyatlását... megírja... egyszerű hivatása lesz. Tudni, ismerni azon külső és belső okokat, nyilvános és titkos rugókat, melyek ez óriási hatalmat annyira megaszták... nem ily gyarló laikus számára való... és mert statusbölcsék is békét hagynak ily eszméknek, legalább mint a közelmúlt mutatta, kiknek hivatásában rejle, nem foglalkozának vele, ne nyuljunk mi is e mimosa pudicához.

Ha már a multat akarunk foglalkozni, kutasunk a v. hunyadi uradalom archivumában. Hely történeti fontosságánál fogva figyelmet érdemel különösen egy régi Urbarium, mely itt őriztetik, s a vár és hozzá tartozó uradalomra vonatkozik.

A vastag, negyedrétű könyv első lapjain csak ez áll: a. d. 1681. — Tartalma következők:

I. Exemptiokról, inscriptiokról, donatiokról, collatiokról való levelek titulussai, ahöz tartozó személyekkel együtt.

II. Ezek után jönnek a supplicansok nevei és supplicatiokra tett válaszként a quo, ubi et quando.

III. Némely notatiók, melyekhez a jobbgyi örökségről való observatiók csatlakoznak.

IV. Urbarium, seu nova Communitatio Universorum Bonorum ad Arcem Vajda-Hunyadiensem pertinentium, similiter colonorum et aliorum inhabitatorum praetitul. arc. una cum Sessionibus, Filiis, Equis, Bobus, Pecoribus et aliis Jumen. Censib. Proventib. Serviciis in rationem Illustriss. Dni Comitissae Splis et Magni Dni Emerici Tököli de Kes-

mark spectanter Johann. Bajoni, pro Deo et Patria exulan. ab Illustriss. Dno eam praetitulat. Comite ad id deputatum et missum Factum et conscriptum coram Generosis Dnis Georgio Baranovszky et Johanne Csucsi. 1681 dec. 4.

E rovat alatt a legszorgalmasabban vannak feljegyezve a lakosok utcaelnevezések szerint, cigányok és gyermekeik, a census, taxák, proventusok, szőlők, szántóföldek, nyilasföldek, kaszálórtek, malmok, halászföldek, halastavak, korcsmák, mérszázékek, tilos erdők, havasok, vashányók (Limbert, Hoszka, Tolva, Uza, Hadrab) dézmák, a vassárvák, falvak és helységek: V. Hunyad, Magyarod, Sz. Király, Alsó-Nádasd, Magyar-Brettey, Makó, Usztrigy, Plop, Lunkány, Bosorod, Hátaszeg, Telek, Uba, Gyalár, Erdőháti Plop, Buda, Valár, Gholes, Poinica Voine, Murar, Bunyila, Aluny, Bunk, Lesz, Poklisa, Csacisor, Gausdiora, Cserebely, Aranyas, Szecset, Poinica, Thome, Fetedte, Zalastissor, Iván, Predia.

V. Hunyadvárhoz tartozó szabadosok s egyéb exemptokról való leveleknek igaz páriái, melyek ez ide alább való mód szerint renddel így következnek: lemasólatott egy sereg adománylevél és okmány, melyek némelyikre történelmi becses is bír, de legnagyobb része igen nevezetes a v. hunyadi vár nézt, s melyek Alberti Zolyomi Miklós, ifj. iktári Bethlen István, iktári Bethlen Péter, iktári Bethlen István, enyengi Török István, gr. Theökeölyi Imre, iktári Bethlen Kata „az Tekintetes és Nagyságos Alberti Zolyomi Dávid urannak bázasására”, „Susanna, Dei gratia electa regnorum Hungar. Dalmat. Croat. Slavon. regni Transylvaniae Principissa et Siculorum Comitissa ect.” Bethlen Gábor, I. Apafi, enyengi Török János, somlyói Báthori Istvántól keltek.

A legérgebb eme 200 stúrú írott lapra terjedő okmánygyűjteményben 1495. évutóbjából kelt és így kezdődik: Nos Joannes Corvinus de Hu-

meleg sorokban mutatja be: Schwarzer Alajos ur az, kinek neve circulióban gyakran forgott, midőn a nagy Széchenyi István tervezete szerint Pesten egy magyar általános bortársulatról volt szó; valamint később is egy ily társulat megalakulására nagy pénzbeli erővel kész leendő vállalkozni. Ő már 1816-ban kezdte a külföldi figyelmét a magyar borok iránt felkeltetni, s ez érdemben tetemes áldozatoktól sem riadt vissza. Hol a magyar bor ismeretlen volt, ő előkelő társaságot gyűjtött össze, s a legfinomabb és a legkülönbözőbb magyar borokkal megvendégelt, s ekként az egyszer megízelt tűzfolyam pártfogóra és vevőre talált. Így vitte ő a magyar borokat az egész ismert világ minden zuge zuge, kivéve az egyetlen Japánt, hol kísérletei dugába dőltek, s ki ezen országának politikai és vallási institutióit ismeri: azt igen természetesen fogja találni. Amerikában, New-Yorkban nagyszertű borsarnokot létesített, mely folytonos virágzásnak örvend. Franciaországban és Spanyolországban a helyi borokkal versenyzett, s a magyar boroknak kivívta az egri nevet. Schwarzer ur most 70 éves, s koránál fogva nyugalomra vágyik; természeténél fogva pedig hallgatag, s tökéletesen egy rideg angol phlegmájával bír. A dicsekedés távol van tőle; a hírvadászat nem az ő kenyeré. Ha egyszer a magyar borászat érdekében csakugyan létrejö a pesti általános borászati társulat: annak világtapasztalatainál fogva legelső hőse bizonyára — Schwarzer ur leendő.

— A gréczi kereskedelmi kamara jelentésében a só és dohánymonopolium megszüntetése érdekében emel szót. „Ez nemcsak a forgalomra és iparra — mondja a jelentés — hanem az államra nézve is hasznos. A dohánymonopolium megszüntetésével az államnak tetemes pénztökéje jöne forgalomba, mely most a dohánygyárakra van fektetve, s melyet az állam gyűmölcsözöbben használna. Ezek megszüntetével rövid időn magángyárak állanak elő nagy számmal; megannyi tárgyat az adóztatásnak. A dohány- és szivarkezelés nagy kiterjedést nyerne, úgy, hogy alig lenne kereskedő, ki nem foglalkoznék vele. És ha ez is külön, habár igen csekély adó alá vettetés, tetemes jövedelmet hajtana az államnak. Mindezek által a dohánymonopolium megszüntetése nem hogy apadna, hanem jóval emelkednék az államnak a dohányból való bevétele. De ugyanezen megszüntetésnek különös nemzetgazdasági fontossága is van. Mire képes az osztrák monarchia földje, bizonyossággal hozható fel a cukorgyártás. Ezelőtt 25 30 évvel alig hitte volna valaki, hogy az képes legyen fedezni a monarchia fogyasztását, — s ma már nemcsak képes erre, hanem jó években még külföldre is vihet gyártmányából. Ezen eredmény pedig nem a gabonatermelés rovására történt; mert soha sem volt a gabona-kivitel oly nagy, mint ugyanazon években, midőn a cukorgyártás gyors léptekkel haladt előre. Hasonlót várhatni a dohány dolgaiban is. Köztudomású dolog, mit tudott termelni Magyarországon oly időben, midőn az ipar igen alacsony fokon állott. Ha a föld egészen felszabadítottatik a monarchia más országaiban is lábra kap a dohánytermelés, s különösen ha a termelés nemeseítésére gond fordítatik, csodával lenne batáros, mily nagyfontosságú kiviteli cikké válnék a dohány, még pedig oly kiviteli cikké, mely — nem mint gabona — független lenne a külföldi jó vagy rossz terméstől és az agio ingadozásaitól. Azáltal, ha az állam a dohánymivelésre szánt földeket nagyobb adó alá vennie a többinél, ismét jövedelmet szaporítaná. De a só monopolium megszüntetése is nagy haszon lenne. A só olcsóbbá tételével az ipar s különösen a vegyészeti ipar, valamint a mezőgazdaság nyerne. Még azon engedmény mellett is, hogy ma a só a nevezett czélokra a termelési áron adják, az ár még mindig igen magas. A só olcsóbb előállítás mellett nevezetes kiviteli cikké is válnék. Ezen kiviteli kereskedés és sóbányászok megadóztatása mellett fedezve lenne az államjövödelem azon hiányának egy része, mely a segélyadárasság megszüntetéből támad.”

Különfélék.

— Szerkesztőszéki szállás külső-monostortúza 181 szám alatt, mire lapunk ügybarátait egész tisztelettel figyelmeztetni kívánjuk.

— A főkörmányszékhez az ndv. kancelláriától leirat érkezett, mely szerint a várakozóvári vonal feletti munkálatoknak tavasz előtt meg kell történni; a kolozsvár-brassói vonal nyomjelzéséhez tavasszal szintén hozzákezdendek, úzre az is készen lesz. — Ennek mi is látjuk némi nyomát anynyiban, hogy egy hírlapi közlemény, melyet a kereskedelmi miniszter urnak tulajdonítanak, azon elvet állítja fel, miszerint egyfelől oly vonalok építtetnek, melyek a birodalomból kisugárzanak, másfelől olyak, melyek mint egy küllő, a birodalmat annak szélein kerekén fogják: a kisugárzó vonalok közt a kolozsvár-brassói-bodjai, a küllőfutók közt az arad-féjervár-kolozsvár-leMBERGI — mint projectált vonalok szintén ott vannak.

— Gyulai Ferencnek tegnapelőtti hirdetett jutalomjátéka (A gályarab) betegsége miatt elmaradt. Sajnáljuk, hogy színbázunknak éppen azon tagját ér most e csapás, kit közönségünk legürömestebb látott mindig a színpadon.

(Necrológ.) Az alkonyodó nap fáradtak pártfogója! A helyi sz. Ferenciek óvári tásabáza, saját és az egész erdélybéli Ferencz-rend nevében a nagy veszteség fájó érzésével jelenti, lakelölke és kiemelt tartományi főnöke: Keresztes Józsefnek f. hó 22-dikén d. u. 4 órakor, életkorának 69 dik évében, a haldoklók szentségének ajtatos felvétele után, tetemes vérvesztés következtében történt váratlan — és épp azért az illetőket érzékenyen megillető — halálát. A leáldozó nap éppen búcsusóra küldte el sugarait, midőn a kérelhetetlen balál az ő tevékeny, érdemekben gazdag életének fátyláját kioltá! Visszaadta porhüvelyét az anyaföldnek; lehullának róla örökre a földi élet bilincsei, megszabadult örökre a siralomvölgyének változatos forradalmaiból és gyarlóságainak mélyéből fölszáryalt kibékült lelke aboz, kibén helyező, egész élete folyamán, vágyai- és reményeinek horgonyát: teremtményéhez, hogy a hosszú és fáradalmas évezés után elvegye a hervadhatlan babért, mely az erénynek jutalma. Csendes, zajtalan volt élete, a ker. alázatosság s a világ minden fénye s hervatag örömeinek éledeletéről lemondani tudó önmegtartózkodásnak edes terhe alatt: hasonló halála. Halálatos indulattal, a tiszta lelkiismeret nyugalomával, a béke-tűrés csendes könyveivel ajánlá föl az élet és halál Urának, örömei és szenvedései koronáját, vágyai és reményei koszorút! Fájdalomdult kebelrel, méltó megilletődéssel állunk a boldogultnak gyász-ravatala körül, mert benne zertmetmegyénk egyik erős oszlopát, ki a legválságosabb időkben, 21 éven át, bölcsen és atyai kegyességgel kormányozta e rendet; az egyház erény- és tudományban egyaránt kitűnő, jeleskedő papját, a baza az önzetlen hazafiság egyik példányképét, a szenvedő emberiség jótékony vigasztalóját ragadta el a halál angyala! A szerény öltöny arany szívet takart. Hul-latag teste az elhunytak f. hó 25 kén d. u. 3 1/2 órakor, a szokásos egyházi szertartás mellett, fog saját végrendelete szerint, felsőbb helyen kieszközölt engedély folytán, szerzetes-bázunk családí sirboltjába örök nyugalomra elhelyeztetni. A sz. misé-áldozatok pedig lelke tüdveit ugyan e hó 26-kán reggeli 10 órakor, óvári templomunkban tognak a magasságholnák bemutattatni. A végtisztesség ezen kettős gyászünnepléyre e nemes városnak minden rendű lakóit szomorúan és tisztelettel meghívjuk. — Kedves halottunk! Nem bintunk hervatag virágkoszorúkat sírodra; e helyett az örök tüdvívánat ezer és ezer illatdús virágait küldjük utánad az emlékezet száryain. A megváltás nefelejtését: a keresztet tűztük sírhalmodra, a feltámadás reményében. Legyen báboríthatlan nyugalom és sirbolt halotti csendében, szerzetes testvér! közt s az elenyészhetetlen világosság fényeskedjék neked! Kolozs-várt, nov. 24-kén, 1866.

— Szinbázunknak legközelebből Paulay Ede lesz vendége, kit közönségünk mindig örömmel látott, s tehetségét minden alkalommal méltányolta. Első föllepte — ha jól vagyunk értesülve — „Bánk-bán” lesz, melyben a cím szerep régebb tanulmányai közé tartozik.

— M. Lúdasról kissé későn veszszük azon hírt, hogy Reményi Ede keresztül utaztában ott is hangversenyt adott, még pedig rögtönözve; dacára ennek azonban minden tekintetben jól sikerült. A környék sietett részt venni e ritka élvezetben, a ludasiak ismert vendégszeretete pedig hamar megtalálta az utat, Reményinek kellemessé tenni körutjának e kis intermezzóját.

— Bánfi Hunyadon e f. hó 24-kén tartotta meg a kalotaszegvidéki kaszinó alakuló nagygyűlését, melyen Gyarmathy Zsigmond mint a kaszinó elnöke, csinos beszédben fejtegeté Kalotaszeg környékén a kaszinó megnyitásának fontosságát. A gyűlést — mint ez rendszeren történni szokott ilyen alkalommal — bal követte. Óhajunk, hogy mentől szebb jövője legyen ez együletnek, mely a társaséletnek mindenütt egyik legfőbb tényezője szokott lenni.

— Az „Üstökös” fölemlítvén a Benedek és Clam-Gallas között folyó vitát, a többek között azt mondja: „Bizony furcsa világ! A boldogabb időkben ha két újságíró összekapott, karddal végeztek el egymás között a vitát, — most meg mikor két tábornok kap össze, újság útján vivják ki a vitás ügyet.”

— A „Telegr. Rom.” Brassából kapott táv-sürgönye szerint azon felbatalmazás, melyet néhány brassói román Baritiu és Ratin uraknak adott, visszavetett és megsemmisített. — A „T. R.” (báró Saguna) további közleményeiből kitűnik, hogy a Brassóban megjelenő „Gazetta Transil.” több tudósításában darab idő óta a két román főpap (b. Saguna és conte Sterca Siulutiu) azzal vádolják, hogy a román nemzeti ügy vezérletétől mindketten visszavonultak. Balázsfalván erre kanonok Fekete (Negrutin) elnöklése alatt és dr. Bobu jegyzőködése mellett román értelmiségű választottak alakult légyen, mely a protopópákhoz fölszólításokat intézett, hogy a Baritiu és dr. Ratin uraknak adandó fölbatalmazásra aláírásokat, továbbá a nevezett urak által igénylendő költségek fedezésére pénzt gyűjtsenek. — Mondatott, hogy a román nemzet ama két urat követeli választotta. — Ezen felbatalmazások körülből a főpapokra mernek hivatkozni, mintha az egész dolog azok tudtával és beleegyezésével történnék, csak hogy még több aláírást kapjanak. — Az aláírások gyűjtése titokban folyt. — F. év

oct. 2-kán ama két követ Nagy-Szebenben volt és ott több napon át tartózkodott, de a főpap ő exco-nál nem mutatták magukat. Véletlenül több idevaló románál találkoztak ugyan, de szándékukról ezek közül senki sem hallgatott. — B. és R. azután az erdélyi kir. főkörmányszékhez folyamodtak egy legfelsőbb kiballgatás kieszközölése végett, de a kiballgatás megtagadtatott. — Elvégre a főkörmányszék nyomába jutván a Fekete féle komiténak, annak szétosztására a szükséges rendszabályokat megtette, mert ezen komitében a közönség és rend elleni vétséget látott. — Ezen előzmények tekintetbe vételével a „Tel. Rom.” a brassói testvéreket megdicséri, hogy a főpapok tudta nélkül megindított fölbatalmazást megsemmisítették. — A „Tel. R.” constátálja, hogy a „Gaz. Trans.” pártja a román nemzetnek csak jelentéktelen töredékét képezi, s mely titokban külön érdekek mellett működik. — A román nemzet többsége visszautasít minden titkos fondorkodást, mert úgy igazságos lévén, nem szorult arra, hogy a napfény elől elbujjék.

— A „Magd. Ztg.” oly vasuti balesetről értesít, melyen ekkor még nem fordult elő. F. hó 16-ka és 17-ke közti éjjel a 9 1/2 órakor este Berlinből elindult, Magdeburgba 2 1/2 órakor érkezett gyorsvonat a wegerslebei állomáson haladt át, midőn az addig csak erős szél viharosított orkánból növekedett. Mennydörgésszerű ropogás, villámszerű cikázás, erős roppant: s a vonat megállt. A legelső gép — a vonat előtt kettő volt — belebonyolodott a táviradai sodronyokba, s annyira belekötődött, hogy csak bizonyos idő múlva szabadulhatott föl. A gépész óvatos vezetésének, ki teljes elővigyázattal haladt, köszönhető, hogy nagyobb baj nem következett be. Csakhamar kitűnt, hogy a vihar, ugy a vonat előtt, mint utána, egész sor táviradai póznákat 15—18 db. vezetékeikkel együtt leterített, úgy, hogy a vonat sem előre, sem hátra mozdulni nem birt. Három hosszú óráig vártak a megfélemlített utasok a felszabadulásra: Végre a vonat ismét megindult hátrafelé s 1 1/2 óra múlva Wegerslebebe visszahírt. Mintegy 400 táviradai pózna terítettett le állítólag ez utrészen.

— Londonból jelentik, miszerint az ottani tüzbizottmány azon kérdést, vajon jövőben a vontesövű lövegeknél elől vagy hátultöltés alkalmas-e, üszhangzásban az Armstrong s Whitworth-bizottmány eredményeivel, az előlöltési rendszer javára döntötte el. Ezen 8—9 év óta időnként nagy animositással vitatott kérdés végleges elintézésénél egyébiránt azon további kétség merül föl, vajon ezerszerűbb-e, a meglevő 1000—2000 vontesövű hátultöltendő lövegeket az új rendszer szerint átalakítani, vagy egészen új előlöltendő fegyvereket készíteni. A költség pontja az új lövegek mellett látszik dönteni, minthogy a katonai tekintélyek kimondása szerint a régi lövegeknek az új rendszer szerinti átalakítása többbe kerülne, mint az összes tábori tüzéségnek a Worlich-rendszer szerinti új ágyunkkal ellátása. Ez egész ügy azért bir nevezetességgel, minthogy Poroszországban s általában az egész szárazföldön ellenkező nézetben vannak.

Nyilvános köszönet.

Alsó-Járában gazdasági épületeim és gabonám, melyek a „Victoria” biztosító társaságnál voltak biztosítva, tűzvész által elbarmvaztatván, azon gyors és méltányos eljárás által indíttatva, melyet a társaság ezen kár elintézése és kifizetése körül tanúsított, ezennel nyilvános köszönetet mondok a társaság tekintetes igazgatóságának, egyszersmind a jelen esetből is meggyőződve a biztosítás jótékony-ságáról a fentiszelt „Victoria” biztosító társaságot gyors és méltányos eljárása tekintetéből minden biztosítani kívánóknak lelkiismeretesen ajánlom. Alsó-Jára, 1866. nov. 27-én.

Vincez Márton.

Politikai hírek

Austria. A „Nen. Fremdbl.” írja: „Tegnap jelentették, hogy egy osztrák hadigőzős Civita-Vechiába indult, valószínű. Még arról is értesülünk, hogy ezen küldetésnek nincs politikai jelentősége, legalább nincs annyiban, ha netán azon vélemény keletkezett volna e hírtükből, hogy e bajó a pápát venné fel fedélzetére. Ez az osztrák követ és az osztrák alattvalók rendelkezésére küldetett, azon esetre, ha a nyugalom megháboríthatná. Ugyanily czélból más államok hajói is kötődtek ott ki, így névleg Poroszországg.”

A porosz kormány nem csak élénk részvétét fejezte ki a szent széknél azon esetre, ha a szent atya szorongattatása növekednék, hanem tevéteges segédelmét is megígérte a pápa személye biztonságára és uralmára Poroszországgal, mint a „Schw. Corr.” értesül, a Franciaország által maga részére fentarított kezdeményezéshez föltétlenül hozzá fog járulni és a kath. hatalmakkal együttesen fog működni, melyek közreműködését Franciaország az adott pillanatban föl fogja hívni.

Angolország. London, nov. 19. A „Sun” ismét Poroszországgal katonai megaláztatást jövendőli 1868-ra, azt hallotta t. i., hogy Napoleon császár azon parancsot adta, miszerint a chassepot-fegyvereket mibamarabb készítsék el.

A „Globe” párisi levelezője más véleményben van, ki Bismarck grófnak megeszerült szerepcsét tu-

lajdonit. „Csak Franciaország irigységéből és haragjától kellett az utóbbi időben tartani. Most azonban levelező úgy értesül, hogy a francia kormány Poroszországgal épp oly szívélyes viszonyban áll, mint a sadowai napokban. Ezt levelező maga francia körökben hallotta és azóta osztrák részről is megerősítést vette. Ha még osztrák ügynökök, kiknek e tény nem lehet kellemes, sem vonják kétségbe, úgy bizonyára igaznak kell annak lenni. Hogy itteni porosz körökben ebből nem csinálnak titkot, magától értetődik.”

Franciaország. A „France”, melyek a poroszokkal s oroszokkal meggyúlt baja, a félbivatalos orosz „Corresp.”-t, a bécsi kabinet érdekében támadja meg. „Az orosz lap ugyanis egy formászerinti vádlással lép fel Austria ellen, Goluchovsky kinevezetése és a galicziai ruthenek miatt. Oroszország, mondja, Goluchovsky kinevezetését és a ruthenek elleni rendszabályokat a lengyel-kerdés felzavarásának s az orthodox egyház fenyegetésének tartja. A „France” ezen vádakokat csak annyiban tartja jelentékenyeknek, a mennyiben tanuszkodnak arról, hogy Oroszország minden módon kötekedni akar Austriaval: Austria erre nem fog többet adni, mondja, mint a poroszok megelégedésére, midőn azok Beust kinevezetése miatt kikelték. Austria, mondja: bátorozottan és méltóságteljesen ellenszegült Poroszország tolokodásának, midőn ez Beust kinevezetését meg akarta húsítani; nem tűrte el, hogy miniszterei s hivatalnokai választásába egy idegen hatalom beavatkozzék s e miatt pert vessen nyakába; az osztrák császár csak akkor lépett fel-ségi jogai teljes gyakorlatába, midőn a berlini kabinet szemben komolyan kifejtette politikáját és Beustot Mensdorff helyére tette. Most Oroszország lép fel hasonló követelésekkel; de mi leendő ennek vége? Oroszországgal csak akkor fogna Austriaval szakítani, ha biztos volna a porosz szövetségben; de erre még nincsenek megelégedve a viszonyok.”

Spanyolországban, mint a „Debate”-nak írják, nagy dolgok készülnek. A titkos társulatok tevékenysége, különösen a hadsereg kebelében, igen élénk és főnökeik összeköttetésben vannak a párisi, brüsseli és olaszországi bizottságokkal. Prim ezen bizottságok legtevékenyebb tagja és ezt akarják, hogy Spanyolország a Németországban és Olaszországban uralkodó mozgalom körébe lépjen, mely a pápától a kath. hatalmak támogatását fogná megvonni.

A „Mem. dipl.” ismételve a porosz-orosz szövetséggel foglalkozván, annak létezését kissé kétesnek találja; mindazáltal úgy vélekedik, hogy ha nincs is megkötve a szerződés, nem lehetetlen, hogy megkötessék. Ezen szövetséget illetőleg a „Mem. dipl.” nagy horderejűnek s igen veszedelmesnek képzeli, melynek — szerinte — alapja nincsen, hanem czélja van.

A „Revue des deux Mondes”-ban Forcade is szóba hozta az orosz-porosz szövetséget, melynek nézete szerint, mindazok előtt alaposnak kell feltűnni, kik Orosz- és Poroszország katonai és politikai másfélszázados történetét ismerik; (?) II. Frigyes oltotta be a porosz vérbé az orosz szövetség elvét és ezen hagyományok ezen advarok rokon-sága által még meg is szilárdulnak.

Olaszország. A „Corriere Italiano” következő tudósítást kapott Párisból: „Fleury tábornok meg van bízva, hogy az olasz kormányának a római kérdésre nézve következő megoldási módot javasoljon. Ha a római megszálló csapatok elvonulása után, addig, míg a pápa ott tartózkodand, nyugtalanságok támadnának, a határokon állomásozó olasz katonaság, a pápai szék részéről közbévetendő minden meghívás nélkül azonnal buzdódjék Rómába, magát a szent atya rendelkezése alá bocsátandó, és őt biztosítandó az iránt, hogy a királyi kormány legkisebb befolyást nem akar gyakorolni az egyházi állam polgári kezelésében. — Ha pedig a pápa eltávoznék, az elfoglalás szinte minden felhívás nélkül azonnal teljesítettnek, mielőtt a forradalom lélekzethez jutna. És ha a rend ismét helyreállítottatik, az olasz seregek parancsnoka azonnal biztost küldene IX. Piushoz, oly kötelességgel, hogy őt a városba visszaterésére bírja, midőn Olaszország csakis a parancsot venné át, hogy őt védelmezze, a nélkül, hogy polgári illetőségű dolgaiba avatkoznék. — Ily módon az olasz megszállás, csakis a francia elfoglalás szerepét csórné fel.”

Németország. A „Nordd. Allg. Ztg.” folyó hó 20-diki számában folytatólag azon rőpirattal foglalkozik vezércikkében, melyet az előbbi cikk végén pamphletnek nevez, s következőleg ostorozza azt jó hosszú második cikkével:

„A tegnap említett, Bécsben írott, francia etikettel ellátott és oly körülmények közt megjelent rőpirat, melyek nem engedik azt tenni föl felőle, hogy az csupán valamely magán embernek szellemi terméke, ki a maga nézeteit a szokott közönséges uton akarja terjeszteni; ezen rőpirat, mondjuk, legelőbb is annak kimutatásával foglalkozik, miszerint a józan és elővigyázatos politika azt javasolja a kormányoknak, miszerint szövetségeket békés időben készítsenek elő, nehegy-egyedül aljanak háború kitörése esetében, s szövetségeket ne a vereség után keressenek.”

„Nem akarunk — mond a „Nordd.” — ezen tétel elvi taglalásába bocsátkozni, melyen oly igen megérzik az osztrák hagyományos kabineti politika

